

Cezary W. DOMAŃSKI

Grażyna Ewa Kwiatkowska, *Arteterapia**

Grażyna Ewa Kwiatkowska, *Artetherapy*

Tematem recenzowanej pracy jest wpływ działań plastycznych na aktywny podmiot, którym jest w tym przypadku pacjent z rozpoznaną nerwicą. Tytułowe zagadnienie „arteterapii” jest więc szersze niż technika rysunku terapeutycznego, najczęściej kojarzonego z plastyczną formą terapii chorych. Autorka podjęła temat, którego istotę artyści rozumieli intuicyjnie od wieków. Bo jakież inny, jeśli nie terapeutyczny, był sens spostrzeżeń zapisanych w notatniku chorego malarza Eugeniusza Waleszyńskiego (1907-1959): „Pracuj stale, bez przerw, nawet podczas oczekiwania, to unikniesz ataków [...] Maluj, pracuj, rób z błędami, ale stale”. Podobna troska kierowała francuską artystką Suzanne Valadon, która w malarstwie widziała jedyny ratunek dla swego syna Maurice’a Utrilla, będącego w zaawansowanej chorobie alkoholowej. Ową oczyszczającą funkcję twórczości zaakcentował na gruncie psychologii Zygmunt Freud. Właśnie z teorią psychoanalityczną powinniśmy wiązać treść omawianej książki.

Arteterapia jest problemem interdyscyplinarnym. W części pierwszej recenzowanej tu pracy autorka, wprowadzając nas w teoretyczne podstawy badań, prezentuje poglądy estetyków i psychologów na temat twórczości artystycznej oraz funkcji sztuki. Dwa rozdziały dotyczące tych zagadnień są syntetycznym przeglądem szkół filozoficznych. Zestawienie poglądów na funkcję sztuki staje się punktem wyjścia następnego rozdziału, w którym czytamy o psychoanalitycznym widzeniu twórczości artystycznej i funkcji sztuki. Blok rozważań teoretycznych zamykają rozdziały, w których przeciwstawiono twórczość działaniom plastycznym oraz ukazano powiązania działań plastycznych z terapią. Blok drugi poświęcony jest problematyce nerwic, trzeci zaś dotyczy ich leczenia.

Eksperymentalny program terapeutyczny, przyjęty przez autorkę, opiera się w głównej mierze na założeniach psychoanalizy i neopsychanalizy oraz na

* Wyd. UMCS. Lublin 1991, s. 166.

osiągnięciach praktyki psychiatrycznej. Można spierać się, czy ma to być obowiązujący model rozumienia istoty nerwic, lecz model ten jest już klasyczny i posiada bogatą literaturę. Pozwala on ponadto na wprowadzenie zajęć plastycznych jako metody oddziaływania terapeutycznego na chorych. Autorka świadomie wychodzi poza standardowe działania, tj. psychorysunek i malarstwo, angażując swoich pacjentów również w takie rodzaje twórczości, jak modelowanie, wycinanie itp. Te rzadziej stosowane formy oddziaływań terapeutycznych poszerzają możliwości samego procesu.

W rozdziałach dotyczących badań własnych autorka klarownie przedstawia hipotezy, do których zweryfikowania dążyła w trakcie swej pracy. Pierwsza przewidywała obniżenie poziomu niepokoju u osób, które poddano dodatkowym oddziaływniom terapeutycznym w formie arteterapii, druga hipoteza mówiła o zależności między zaproponowaną formą terapii a wzrostem poziomu kontroli wewnętrznej. Istotnym celem badań było również śledzenie dynamiki wypowiedzi plastycznych objętych nimi osób. Przekonujący schemat badań znajdujemy na s. 80-82 pracy. Schemat ów realizowany był w trakcie starannie obmyślonych spotkań zespołów terapeutycznych. Pewne elementy tych spotkań (cel, bodziec, technika) były narzucone przez badającego, jednak same działania terapeutyczne (a więc główny etap eksperymentu) zależały od badanego. Każde posiedzenie stanowiło odrębną, zamkniętą tematycznie całość, lecz było zarazem podstawą i punktem wyjścia do spotkania następnego. Autorka posługiwała się różnorodnymi sygnałami wywoławczymi jako bodźcami stymulującymi do działań plastycznych. Były to bodźce muzyczne, poetyckie oraz tzw. bodźce „hasłowe” (czyli tematy związane z aktualnymi problemami pacjentów). Przebieg każdego z siedemnastu posiedzeń przewidywał jednorazową ekspozycję bodźca (utworu muzycznego, fragmentu poetyckiego lub hasła) oraz wykonanie pracy na jego temat za pomocą określonej techniki plastycznej. Po zakończonej akcji twórczej pacjent proszony był o z tytułowanie swej pracy i krótkie jej opisanie. Należy wyjaśnić, iż uczestnikami badań byli pacjenci z oddziału nerwic ZOZ w Lublinie w wieku 21-35 lat, hospitalizowani po raz pierwszy, z rozpoznaniem określonej nerwicy lub zespołu nerwicowego.

Część eksperymentalną omawianej pracy kończą rozdziały dotyczące analizy uzyskanych rezultatów oraz interpretacja danych empirycznych. Z przedstawionych wyników dowiadujemy się, że na postawione przez siebie pytanie: Czy działania plastyczne mogą być metodą terapeutyczną dla pacjentów z rozpoznąną nerwicą, autorka uzyskała odpowiedź twierdzącą. Zastosowane przez nią działania plastyczne ułatwiły pacjentom wgląd we własne problemy, pozytywnie wpływając na kierunek zmian w funkcjonowaniu emocjonalnym, osobowościowym, a przez to prowadząc do ustąpienia niepożądanych objawów.

Prezentacja książki byłaby niepełna, gdyby pominąć przyjęty przez autorkę sposób przedstawienia niektórych problemów teoretycznych. Na plus należy więc zaliczyć kilka zbiorczych tabel, które w sposób czytelny zestawiają np.

podstawowe zjawiska mające znaczenie w procesie terapeutycznym czy też ograniczenia psychorysunku. Ten sposób komunikowania treści uwalnia tekst główny od zagadnień, które w tabeli stają się bardziej wyraziste; umożliwia on poza tym szybkie porównanie niektórych istotnych dla tematu problemów.

Recenzowana rozprawa o arteterapii wydaje się bardzo ciekawą (zresztą pierwszą u nas) monografią, która przybliży teoretyczny aspekt zagadnienia oraz prezentuje własne wyniki badań przeprowadzonych na podstawie przekonującego i spójnego planu badawczego. W niektórych momentach razić może pewna żargonowość języka (np. „poprawa objawowa”). W części teoretycznej zaginął ponadto problem lęku jako osiowego objawu nerwicy, a przecież przyjęta w schemacie terapeutycznym praca z pacjentami miała głównie na celu „oczyszczenie chorego z przeżywanych niepokojów”. Szkoda również, że w książce nie znalazły się ilustracje wytworów plastycznych pacjentów. Nawet ciekawe studia przypadków kończące rozprawę nie zastąpią wymowy materiału ilustracyjnego.

Warto na koniec zacytować refleksję Kazimierza Dąbrowskiego: „Wzmocniona pobudliwość psychiczna, szczególnie uczuciowa, wyobrażeniowa i intelektualna, daje odpowiednie podstawy innemu, twórczemu i odkrywczemu stosunkowi do rzeczywistości”. W tym sensie podjęty przez autorkę temat dotyczący arteterapii jako szansy wykorzystania działań twórczych do walki z chorobą jest godny uwagi, tak jak wartą polecenia jest lektura tej książki.

SUMMARY

The subject of the reviewed book is the use of artistic activities as a therapeutic method for the patients with recognized neurosis. The theoretical part of the book presents the state of philosophical and psychological knowledge on the therapeutic effect of art and the clinical and psychotherapeutic issues connected with classifying and treating neurosis. The practical part presents an interesting picture as well. The author made use of her own experimental therapeutic program carried out within the frameworks of artotherapy. The results of these studies confirm the thesis that artistic activities can supplement other methods of therapy of neurotic patients. Artotherapy is efficient in modifying the patients' behaviour and relieving their conflicting emotions. The whole is supplemented with descriptions of selected cases and a rich literature of the subject.

ANNALES UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA

Nakład 175+25 egz., ark. wyd. 15, ark. druk. 14. Papier offset. kl. III B1 80 g.
Skład: „Versus”, Lublin, tel. 555-232. Druk: Drukarnia Wydawnictwa UMCS

11. K. Siedlecka: Wpływ neurotyzmu na cechy formalne wytworów plastycznych młodzieży w okresie dojrzewania.
The Effect of Neuroticism on the Formal Features of Creations of Adolescent Youth.
12. S. Popek, C. Domański: Rozważania o współczesnych nurtach badań nad twórczością plastyczną dzieci na tle pracy Philippe Wallon, Anne Cambier, Dominique Engelhart, Le dessin de l'enfant.
Considerations About the Contemporary Trends of Research on Children's Plastic Creativity as Related to the Work by Philippe Wallon, Anne Cambier, Dominique Engelhart, Le dessin de l'enfant.
13. K. Reichold: Konzepte schulischer Begabungsförderung.
Koncepcja opieki nad uzdolnionymi uczniami.
14. R. Wissuwa: Schulprojekt Humboldtschule Chemnitz im Anspruch reformpädagogischer Tradition und mathematisch-naturwissenschaftlich-technischer Begabtenforderung.
Projekt szkoły opracowany przez Humboldtschule Chemnitz w aspekcie tradycji reform pedagogicznych i opieki nad uczniami z uzdolnieniami matematyczno-przyrodniczo-technicznymi.

Biblioteka Uniwersytetu
MARIII CURIE-SKŁODOWSKIEJ
w Lublinie

19356 | 6

CZASOPISMA

1993

Adresse:

UNIWERSYTET MARIII CURIE-SKŁODOWSKIEJ
BIURO WYDAWNICTW

Plac Marii

Curie-Skłodowskiej 5

20-031 LUBLIN

POLOGNE